

از «پیشنهاد لایحه اصلاح پاره ای از قوانین مربوط به زنان»، مرکز امور مشارکت زنان، ۱۳۸۳

الف) قانون مدنی (مصوب ۱۳۰۷/۳/۱۸ با الحاقات و اصلاحات بعدی)

۱. ارث:

ماده ۹۰۵ قانون مدنی: از ترکه میت هر صاحب فرض حصه خود را می برد و بقیه به صاحبان قرابت می رسد و اگر صاحب قرابتی در آن طبقه مساوی با صاحب فرض در درجه نباشد باقی به حساب فرض رد می شود مگر در مورد زوج و زوجه که به آنها رد نمی شود لیکن اگر برای متوفی وارثی به غیر از زوج نباشد زائد از فریضه به او رد می شود.

ماده ۱- ماده ۹۰۵ قانون مدنی به شرح زیر اصلاح می گردد: پس از عبارت (... وارثی به غیر از زوج عبارت (یا زوجه) افزوده و ضمیر (او) به (آنها) تغییر می یابد.

ماده ۹۴۹: در صورت نبودن هیچ وارث دیگر به غیر از زوج یا زوجه شوهر تمام ترکه زن متوفاه خود را می برد ولیکن زن فقط نصیب خود را و بقیه ترکه شوهر در حکم مال اشخاص بلاوارث و تابع ماده ۸۶۶ خواهد بود

ماده ۲ - ماده ۹۴۹ قانون مدنی حذف می گردد.

ماده ۹۴۰: زوجین که زوجیت آنها دایمی بوده و ممنوع از ارث نباشند از یکدیگر ارث می برند.

ماده ۲ - یک تبصره به شرح زیر به ماده ۹۴۰ قانون مدنی افزوده می گردد: در نکاح موقت شرط توارث به نفع زوجین یا یکی از آن دو معتبر و نافذ است.

ماده ۹۴۶: زوج از تمام اموال زوجه ارث می برد لیکن زوجه از اموال ذیل:

۱. از اموال منقول از هر قبیل که باشد.

۲. از ابنیه و اشجار.

ماده ۴ - ماده ۹۴۶ قانون مدنی به شرح زیر اصلاح می گردد: زوج و زوجه ای که دارای فرزند از همسر متوفی باشد از تمامی اموال یکدیگر ارث می برند و در غیر اینصورت تنها از اموال منقول از هر قبیل که باشد و ابنیه و اشجار ارث می برد.

۳. تابعیت:

ماده ۹۷۶: اشخاص ذیل تبعه ایران محسوب می شوند: (... -

4- ... کسانی که در ایران از پدر و مادر خارجی که یکی از آنها در ایران متولد شده به وجود آمده اند.

ماده ۵ - بند ۲ ماده ۹۷۶ قانون مدنی به شرح زیر اصلاح می گردد: کسانی که پدر آنها خارجی بوده و در ایران متولد شده اند و حداقل یکی از والدین آنها نیز در ایران متولد شده باشد.

ماده ۶ - بند ۸ به ماده ۹۷۶ قانون مدنی به شرح زیر افزوده می گردد: کسانی که از پدر خارجی و مادر ایرانی در خارج متولد شده باشند و مدت ده سال در حضانت مادر در ایران اقامت داشته و پس از رسیدن به هیجده سالگی یکسال دیگر در ایران اقامت کرده و تابعیت پدر را قبول نکرده باشند.

ماده ۹۷۸: نسبت به اطفالی که در ایران از اتباع دولتی متولد شده اند که در مملکت متبوع آنها اطفال متولد از اتباع ایرانی را به موجب مقررات تبعه خود محسوب داشته و رجوع آنها را به تبعیت ایران منوط به اجازه می کنند معامله متقابل خواهد شد.

ماده ۷ - عبارات زیر به عنوان تبصره ماده ۹۷۸ قانون مدنی افزوده می گردد: کسانی که از مادر ایرانی و پدر خارجی متولد شده اند ، در صورت فوت پدر یا وقوع طلاق و قرار گرفتن تحت حضانت و سرپرستی مادر تا ۱۸ سالگی در ایران، می توانند از هیات وزیران تقاضای تابعیت ایرانی کنند در صورتی که دولت صلاح بداند می تواند بدون رعایت شرایط تابعیت تحصیلی، تابعیت ایران به آنها اعطا کند.

ماده ۹۸۰: کسانی که به امور عام المنفعه ایران خدمت یا مساعدت شایانی کرده باشند و همچنین اشخاصی که دارای عیال ایرانی هستند و از او اولاد دارند و یا دارای مقامات عالی علمی و متخصص در امور عام المنفعه می باشند و تقاضای ورود به تابعیت دولت جمهوری اسلامی ایران را می نمایند در صورتی که دولت ورود آنها را به تابعیت دولت جمهوری اسلامی ایرا صلاح بداند بدون رعایت شرط اقامت ممکن است با تصویب هیات وزیران به تابعیت ایران قبول شوند

ماده ۸ - ماده ۹۸۰ قانون مدنی به شرح زیر اصلاح می گردد: پس از عبارت (... و همچنین اشخاصی که دارای) عبارت (... مادر ایرانی هستند و یا دارای) افزوده شود.

۳. غایب مفقود الاثر:

ماده ۱۰۲۹: هرگاه شخصی چهار سال تمام غایب مفقود الاثر باشد زن او می تواند تقاضای طلاق کند در این صورت با رعایت ماده ۱۰۲۳ حاکم او را طلاق می دهد.

ماده ۹ - ماده ۱۰۲۹ قانون مدنی به قرار زیر اصلاح و ۲ تبصره به شرح زیر به آن افزوده می گردد:
هر گاه شخصی یک سال تمام غایب مفقود الاثر باشد زن او می تواند تقاضای طلاق کند و دادگاه او را طلاق دهد.

تبصره ۱ - دادگاه موظف به نشر آگهی در دو نوبت متوالی هر کدام به فاصله یکماه در یکی از جراید کثیر الانتشار و انتظار سه ماه پس از آخرین آگهی است.

تبصره ۲- در صورت مطالبه زوجه مستحق مهریه و نفقه ایام عده خواهد بود.

۴. حقوق خانواده:

۱/۴. خواستگاری:

ماده ۱۰۳۶ حذف شده است

ماده ۱۰ - ماده ۱۰۳۶ به شرح زیر اصلاح می گردد: هر گاه اثبات شود خواستگار از حق خود در عدول از نامزدی سوء استفاده نموده و موجب ایراد خسارت به نامزد خود شده است باید آن را جبران نماید.

۲/۴. مهر:

ماده ۱۰۸۲: به مجرد عقد؛ زن مالک مهر می شود و می تواند هر نوع تصرفی که بخواهد در آن بنماید.

ماده ۱۱ - یک تبصره به ماده ۱۰۸۲ قانون مدنی به شرح زیر افزوده می گردد: در صورتی که مطالبه مهریه در سند ازدواج مقید به استطاعت زوج باشد زوجه حق مطالبه مهر به میزان استطاعت مالی زوج به دفعات تا بری الذمه شدن او دارد.

ماده ۱۰۸۳: برای تادیه تمام یا قسمتی از مهر می توان مدت یا اقساطی قرار داد.

ماده ۱۲ - ماده ۱۰۸۳ قانون مدنی به قرار زیر تکمیل می گردد: برای تادیه تمام یا قسمتی از مهر می توان مدت یا اقساطی قرارداد ، در اینصورت مهر موجب با انجلال نکاح حال می گردد مگر آنکه علت انحلال درخواست طلاق از سوی زوج باشد.

ماده ۱۰۸۹: ممکن است اختیار تعیین مهر به شوهر یا شخص ثالثی داده شود در این صورت شوهر یا شخص ثالث می تواند مهر را هر قدر بخواهد معین کند.

ماده ۱۲- ماده ۱۰۸۹ به قرار زیر اصلاح می گردد: ممکن است اختیار تعیین مهر به زن، به شوهر یا شخص ثالثی داده شود در این صورت زن نمی تواند بیش از مهر المثل و شوهر کمتر از مهر المثل تعیین نمایند و شخص ثالث باید مهر را به قدر متعارف تعیین نماید.

ماده ۱۰۹۰: اگر اختیار تعیین مهر به زن داده شود زن نمی تواند بیشتر از مهرالمثل معین نماید.

ماده ۱۲- ماده ۱۰۹۰ به قرار زیر اصلاح میگردد: هر گاه احد زوجین قبل از تعیین مهر بمیرد و تعیین مهر معتذر گردد در صورتیکه نزدیکی زن صورت گرفته باشد زن مستحق مهر المثل و در غیر اینصورت مستحق مهر الممتعه است.

ماده ۱۰۹۳: هرگاه شوهر قبل از نزدیکی زن خود را طلاق دهد زن مستحق نصف مهر خواهد بود و اگر شوهر بیش از نصف مهر را قبلاً داده باشد حق دارد مازاد از نصف را عینا یا مثلاً یا قیمتاً استرداد کند.

ماده ۱۵ - تبصره زیر به ماده ۱۰۹۲ افزوده می گردد: ازاله بکارت از سوی زوج در حکم نزدیکی با زوجه است و در این صورت زوجه مستحق تمام مهر می شود.

۲/۴. حقوق و تکالیف زوجین نسبت به یکدیگر:

ماده ۱۱۰۵: در روابط زوجین ریاست خانواده از خصایص شوهر است.

ماده ۱۶- ماده ۱۱۰۵ به شرح زیر اصلاح و تبصره ای به آن افزوده می گردد: در روابط زوجین مدیریت خانواده با شوهر است. تبصره «شوهر در این مسئولیت موظف به حفظ مصالح خانواده و حمایت از اعضای آن است.»

ماده ۱۱۰۸: هر گاه زن بدون مانع مشروع از ادای وظایف زوجیت امتناع کند مستحق نفقه نخواهد بود.

ماده ۱۷- ماده ۱۱۰۸ قانون مدنی به قرار زیر اصلاح می گردد: زن به مجرد عقد نکاح مستحق نفقه است ولی هر گاه بدون مانع مشروع از ادای وظایف زوجیت امتناع نماید حق مطالبه آن را نخواهد داشت.

ماده ۱۱۱۱: زن می تواند در صورت استنکاف شوهر از دست دادن نفقه به محکمه رجوع کند در این صورت محکمه میزان نفقه را معین و شوهر را به دادن آن محکوم خواهد کرد.

ماده ۱۸- تبصره ای به شرح زیر به ماده ۱۱۱۱ قانون مدنی افزوده می گردد: نفقه زوج قابل تهاتر نیست.

ماده ۱۱۱۲: اگر اجرای حکم مذکور در ماده قبل ممکن نباشد مطابق ماده ۱۱۲۹ رفتار خواهد شد.

ماده ۱۹- ماده ۱۱۱۲ قانون مدنی به شرح زیر اصلاح می گردد: زوجه می تواند با اذن حاکم شرع نفقه خود را از محل فروش اموال و اثاث البیت شوهر تامین و استیفاء نماید و در صورت متعذر شدن وصول نفقه و اجرای حکم مذکور در ماده فوق مطابق ماده ۱۱۲۹ رفتار خواهد شد.

ماده ۱۱۱۷: شوهر می تواند زن خود را از حرفه یا صنعتی که منافی مصالح خانوادگی یا حیثیات خود یا زن باشد منع کند.

ماده ۲۰- ماده ۱۱۱۷ به قرار زیر اصلاح می گردد: هر یک از زوجین در صورتیکه شغل همسر را منافی مصالح خانوادگی یا حیثیات خود بدانند می تواند از دادگاه تقاضای رسیدگی نماید. دادگاه چنانچه اختلالی در امر معیشت خانواده ایجاد نشود، فرد را از اشتغال به شغل مذکور منع خواهد کرد. مصوب ۱۳۸۳/۵/۱۸ هیات وزیران)

۴/۴. امکان فسخ نکاح:

ماده ۱۱۲۱: جنون هر يك از زوجين به شرط استقرار اعم از اينكه مستمر يا ادواري باشد براي طرف مقابل موجب حق فسخ است.

ماده ۲۱- ماده ۱۱۲۱ قانون مدنی به شرح زیر اصلاح می گردد: جنون مستقر هر یک از زوجین و نیز زمین گیری، نابینایی از دو چشم، برص، جذام و بیماریهای مسری و لاعلاجی چون ایدز، هپاتیت و عوارض و بیماریهایی که معالجه آنها به مدت طولانی نیازمند است در صورتی که قبل از نزدیکی باشد موجب خیار فسخ و بعد از آن در صورت مراجعه به حاکم از موجبات طلاق است.

بند ۲ ماده ۱۱۲۳: جذام

بند ۳: برص

بند ۵: زمین گیری

ماده ۲۲- بندهای ۲،۳ و ۵ از ماده ۱۱۲۳ حذف و ماده مذکور به قرار ذیل اصلاح می گردد: عیوب ذیل در زن موجب حق فسخ برای مرد خواهد بود: ۱- قرن ۲- افضاء

ماده ۱۱۲۴: عیوب زن در صورتی موجب حق فسخ برای مرد است که عیب مزبور در حال عقد وجود داشته باشد.

ماده ۲۳- یک تبصره به ماده ۱۱۲۴ به شرح زیر افزوده می گردد: در صورت رفع عیب در مهلت مناسب خیار عیب ساقط می گردد.

ماده ۱۱۲۷: هر گاه شوهر بعد از عقد مبتلا به یکی از امراض مقاربتی گردد زن حق خواهد داشت که از نزدیکی با او امتناع نماید و امتناع به علت مزبور مانع حق نفقه نخواهد بود.

ماده ۲۴- ماده ۱۱۲۷ قانون مدنی به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به آن افزوده می گردد: هر گاه یکی از زوجین مبتلا به بیماریهایی نظیر ایدز، هپاتیت و بیماریهای مقاربتی گردد به طوری که خطر ابتلاء دیگری برود دیگری حق امتناع از آمیزش را دارد و این امتناع نشوز تلقی نخواهد شد. در صورت دوام این وضعیت بیش از شش ماه هر یک از زوجین می توانند درخواست جدایی کنند. تبصره: در وضعیت فوق زوجه موقت حق درخواست الزام زوج به بذل مدت از دادگاه را دارد و دادگاه در صورت امتناع، از سوی زوج بذل مدت خواهد کرد.

ماده ۱۱۲۹: در صورت استنکاف شوهر از دادن نفقه و عدم امکان اجرا حکم محکمه و الزام او به دادن نفقه زن می تواند برای طلاق به حاکم رجوع کند و حاکم شوهر را اجبار به طلاق می نماید. همچنین در صورت عجز شوهر از دادن نفقه.

ماده ۲۵- ماده ۱۱۲۹ قانون مدنی به قرار زیر اصلاح می گردد: در صورت استتکاف یا عجز شوهر از دادن نفقه یا عدم امکان اجرای حکم موضوع ماده ۱۱۱۱ این قانون زن می تواند درخواست جدایی کند و دادگاه زوج را وادار به طلاق می کند و در صورت امتناع زوج از طلاق، او را طلاق می دهد مگر آنکه تضمینات منجز، مطلق و کافی برای جبران نفقه پرداخت نشده و تامین نفقه آینده سپرده شود.

ماده ۲۶- تبصره ذیل به ماده ۱۱۲۹ قانون مدنی افزوده می گردد: تبصره - در نکاح منقطع مشروط به انفاق، هرگاه اجبار مشروط علیه به انجام شرط ممکن نباشد و تضمینات فوق صورت نگیرد به درخواست زن، شوهر اجبار به بذل مدت می شود.

ماده ۲۷- یک تبصره به عنوان تبصره ۲ به ماده ۱۱۲۰ قانون مدنی به شرح زیر افزوده می گردد: در صورتی که ادامه زوجیت تا پایان مدت در ازدواج موقت موجب عسر و حرج زوجه باشد، وی می تواند به حاکم شرع مراجعه و تقاضای بذل مدت نماید. چنانچه عسر و حرج وی ثابت گردد، دادگاه می تواند زوج را اجبار به بذل مدت نماید و در صورتی که اجبار میسر نباشد، حکم به بذل مدت می نماید.

۵/۴. طلاق:

ماده ۱۱۲۳: مرد می تواند با رعایت شرایط مقرر در این قانون با مراجعه به دادگاه تقاضای طلاق همسرش را بنماید

ماده ۲۸ - یک تبصره به شرح زیر به ماده ۱۱۲۳ قانون مدنی افزوده می گردد: تبصره ۱- توکیل مطلق زوجه در طلاق یا عقد خارج لازم دیگر صحیح و معتبر است. در صورت اعمال وکالت مزبور از سوی زوجه دادگاه بدون نیاز به احراز یا اثبات قید و شرطی ترتیب اثر خواهد داد.

۶/۴. نگاهداری و تربیت اطفال:

ماده ۱۱۷۰: اگر مادر در مدتی که حضانت طفل با اوست مبتلا به جنون شود یا به دیگری شوهر کند حق حضانت با پدر خواهد بود.

ماده ۲۹- عبارت زیر به انتهای ماده ۱۱۷۰ قانون مدنی افزوده می گردد ...: مگر آنکه در صورت اخیر به تشخیص دادگاه ادامه حضانت مادر به مصلحت طفل و مناسب تر به حال او باشد.

(ب) قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق (مصوب 28/8/1371 مجمع تشخیص مصلحت نظام):

بند الف تبصره ۶: چنانچه زوجه کارهایی را که شرعا به عهده وی نبوده؛ به دستور زوج و با عدم قصد تبرع انجام داده باشد؛ و برای دادگاه نیز ثابت شود؛ دادگاه اجرت المثل کارهایی انجام گرفته را محاسبه و به پرداخت آن حکم می نماید.

ماده ۲۰-بند الف تبصره ۶ قانون راجع به طلاق به قرار زیر اصلاح می گردد: چنانچه زوجه کارهایی را که شرعاً به عهده وی نبوده، بدون قصد تبرع انجام شده باشد، دادگاه اجرت المثل کارهای انجام گرفته را محاسبه و به پرداخت آن حکم می کند.

ماده ۲۱- عبارت اخیر تبصره ۶ قانون راجع به طلاق به قرار زیر اصلاح می گردد ...: در غیر اینصورت به ترتیب زیر عمل می شود:

منبع: قربان نیا و همکاران، ۱۳۸۴، بازپژوهی حقوق زن، مرکز امور مشارکت زنان.